

Tegenspraak

DE SOCIAAL-ECONOMISCHE PARARAAF VAN D66 KRITISCH BEKEKEN

Door A. Kolnaar

Hoe staat een CDA-econoom tegenover de visie van D66 op sociaal-economisch gebied, zoals neergelegd in het concept-verkiezingsprogramma? Wij vroegen het professor Kolnaar

kenis zijn voor het te voeren beleid in de komende jaren, en dus ook voor de besprekingen na de verkiezingen.

Voor D66 is verlaging van het minimumloon voorlopig niet aan de orde, afgezien van de ont koppeling of koppeling-op-aftand, waarmee slechts zeer geleidelijk een (relatieve) verlaging van het minimumloon tot stand komt. Prioriteit legt D66 bij de invulling van het traject tussen de laagste loonschalen en het wettelijk minimumloon. In dit traject, gemiddeld thans zo'n elf procent, met uitschie-

ters naar twintig, vindt men momenteel nauwelijks werkgelegenheid; in feite begint de arbeidsmarkt pas op een niveau ver boven het minimumloon.

Mijn probleem is dat de door iedereen gewenste verlaging van de laagste cao-schalen niet zal worden bereikt als ook juist daartoe het wettelijk minimumloon niet wordt verlaagd. De afstand tussen dat minimumloon en de laagste loonschalen is er immers niet zomaar gekomen. Onderhandelingen over de lonen hebben ertoe geleid, en zullen er ook in de toekomst toe leiden, dat de feitelijke lonen boven het minimumloon beginnen. Het minimumloon is een bodem in het loongebouw, waarboven eerst een -slecht woonbare- kelder wordt aangelegd alvorens aan het echte gebouw te beginnen. Geen onderhandelaar kan thuis komen met het bericht dat hij voor zijn leden het minimumloon heeft 'binnengehaald'. Hij wil meer; voor het wettelijk minimumloon heeft zijn achterban hem immers niet nodig?

Daar komt, ook los van de dynamiek van de loononderhandelingen, bij dat de situatie aan de onderkant van de arbeidsmarkt zeer ernstig is. Het merendeel van de langdurig werklozen is slecht geschoold en heeft daarom een arbeidsproductiviteit waarvoor het wettelijk minimumloon een te hoge drempel is om toe te treden op de arbeidsmarkt. Wat is de rechtvaardigheid van een minimumloon dat ertoe leidt dat een belangrijk deel van de arbeidsmarkt in feite permanent uit de markt wordt geprijsd?

Om misverstanden te voorkomen: het CDA bepleit niet dat ook het sociaal minimum wordt verlaagd. Dat zal er in een aantal gevallen toe leiden dat mensen met een baan op een laag inkomensniveau recht kunnen doen gelden op een toeslag op hun arbeidsinkomen. Geen ideale situatie, zeker, maar toch verreweg te verkiezen boven het blijvend afschermen van de onderkant van de arbeidsmarkt, waarmee veel mensen blijvend afhankelijk worden van een uitkering zonder werk.

Het concept-verkiezingsprogramma van D66, Ruimte voor de Toekomst, verdient in het algemeen waardering. Het geeft aandacht aan belangrijke problemen, zowel op sociaal-economisch terrein als daarbuiten. Er is ruime aandacht voor het vraagstuk van de migratie, voor verbetering van het milieu, en voor de herziening van de verzorgingsstaat. Er is aandacht voor de verbetering van de economische structuur, voor de broodnodige verlaging van de collectieve lastendruk en voor een grotere flexibiliteit op de arbeidsmarkt, dat alles in het licht van vergroting van de werkgelegenheid.

Maar de redactie van Idee heeft mij verzocht kritische kanttekeningen te plaatsen bij het programma en daartoe zal ik mij nu dan ook beperken. Ook voor kritiek en vragen om verduidelijking geeft het programma namelijk wel enige aanleiding.

In het concept wordt gesproken over een 'beleidsmatige koppeling' voor de sociale uitkeringen, tegen de achtergrond van de economische ontwikkelingen, de loonvorming, de stand van de werkgelegenheid en de ontwikkeling van de koopkracht. Deze vier criteria wijken af van de normen die momenteel in de Wet Koppeling met Afwijkingsmogelijkheden (WKA) genoemd staan, waarin koppeling de hoofdregel is, met een mogelijkheid tot afwijking bij een ongunstige volume-ontwikkeling in de sociale zekerheid, of een loonontwikkeling die de werkgelegenheid in gevaar brengt. Deze criteria hebben in feite hun samenvatting gekregen in de ratio tussen inactieven en actieven, de *i/a*-ratio, waarop de memorie van toelichting bij de WKA veel nadruk legt en waarop het kabinet de laatste jaren gevaren heeft. De *i/a*-ratio wordt echter door D66 ook niet als norm genoemd, althans niet waar het gaat om de koppeling. Daarentegen speelt de koopkracht wel een rol, waarmee ook een criterium als de inflatie langs een omweg wordt binnengehaald. Betekent dit al met al dat D66 een nieuwe wet op de koppeling voorstaat, waarin meer criteria dan die van de WKA een rol spelen, en waarmee het in feite aan de jaarlijkse beleidsmatige afwegingen van het kabinet wordt overgelaten of koppeling mogelijk is? Een grotere helderheid op dit punt zou van bete-

Prof. dr. A.H.J. Kolnaar is hoogleraar macro-economie in Tilburg en lid van de Sociaal-Economische Raad. Hij was vice-voorzitter van de programmacommissie van het CDA en als zodanig één van de hoofdopstellers van het CDA-verkiezingsprogramma, dat eind augustus werd uitgebracht.

D66 schrijft in het concept-programma dat wordt gestreefd naar een verlaging van het toptarief in de inkomstenbelasting. Zoals bekend heeft het CDA-programma dit streven vastgelegd in een langere-termijndoelstelling: een toptarief van vijftig procent. D66 stelt daarnaast echter een aantal maatregelen voor die de progressie in de inkomensverhoudingen feitelijk weer vergroten. Ik wijs op de studiefinanciering, die meer afhankelijk moet worden van het inkomen van de ouders. Op de ziektekosten, waar de premie en zelfs het eigen risico voor een belangrijk deel inkomensafhankelijk moeten zijn. En op de kinderbijslag waarvoor, zij het op een wat cryptische manier, wordt aangekondigd dat de bijslag in de toekomst bij het inkomen moet worden opgeteld, waarmee het belastbaar wordt, en waarmee hogere inkomens dus aanmerkelijk minder ervan overhouden. Verlaging van het toptarief en een steilere progressie zijn met elkaar in tegenspraak. Eerlijk gezegd begrijp ik ook niet goed waarom D66 weer voor meer progressie kiest, als toch bekend is dat er nog steeds inkomenstrajecten zijn met een feitelijk marginaal tarief van meer dan 100 procent. Met andere woorden: mensen die meer verdienen, houden in dat geval toch minder over dan voorheen, als resultaat van de vele inkomensafhankelijke regelingen, die elk op zich trachten de rechtvaardigheid te dienen, maar die gezamenlijk leiden tot een onoverzichtelijk, maar ook onrechtvaardig resultaat. Het zou reden moeten zijn om de consistentie van de wensen hier en daar nog wat beter op elkaar af te stemmen.

Terecht besteedt D66 veel aandacht aan vermindering van de administratieve lastendruk voor werkgevers. Het is een doelstelling die in de komende jaren een veel grotere prioriteit moet krijgen dan in het verleden. Ondernemers moeten (kunnen) ondernemen, niet administreren in opdracht van de overheid.

Maar het voorstel om de werknemerspremies voortaan te laten innen door de belastingdienst vermindert naar mijn gevoel de administratieve lastendruk voor werkgevers niet of nauwelijks. Zij moeten immers blijven rekenen en inhouden. Het informatieverkeer tussen belasting en werkgevers zal toenemen, evenals het verkeer tussen de uitvoeringsorganen in de sociale zekerheid en de belastingdienst. Dat oogt dus niet als een wezenlijke verbetering, nog afgezien van de vraag of deze weg goedkoper is. De Sociale Verzekeringsraad heeft daarover in zijn rapport gereede twijfel geuit.

Volgens het concept-verkiezingsprogramma en volgens het financiële kader volgt D66 voor een groot deel de voorstellen van de commissie-Buurmeijer, onder meer ten aanzien van de WAO. Daarvoor is ook een flinke besparing (van 750 miljoen gulden) in-

geboekt. In feite is daarmee voor D66 de discussie over de WAO weer geopend, ook dat in navolging van Buurmeijer. Maar na het recente debat daarover in de Tweede Kamer en de opstelling van D66 daarin ontstaat een onduidelijke situatie. Stelt D66 de WAO nu wel of niet ter discussie? Wil D66 nu wel of niet de bestaande

WAO (bijna) volledig afschaffen en vervangen door een regeling voor volledig arbeidsongeschikten zonder enig perspectief op de arbeidsmarkt enerzijds, en een grotere verantwoordelijkheid voor de werkgever bij gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid anderzijds? Gezien enerzijds de commotie die het onderwerp telkens weer veroorzaakt, en anderzijds de absolute noodzakelijkheid om de arbeidsongeschiktheid in ons land wezenlijk terug te dringen, is het toch nodig om hierover nog voor de verkiezingen echte helderheid te verschaffen.

Tot slot enkele opmerkingen over de financiële verantwoording. Inclusief de extra opbrengst van fraudebestrijding boven de reeds door het kabinet en het Centraal planbureau ingeboekte fraudebestrijding (hoe wil D66 dat realiseren?), is het resultaat van de D66-berekeningen een lastenverlichting van 6,25 miljard gulden. Dat is minder dan 1 procent van het BBP in 1998. Daarbinnen zitten bovendien waarschijnlijk nog wat lastenverschuivingen, zodat de netto-lastenverlichting wellicht nog lager uitpakt. Daarnaast zijn er lastenverzwaringen uit hoofde van het milieu (waaronder een regulerende energieheffing van vier miljard), die worden gecompenseerd via lagere belastingen. Al met al resulteert (bruto) 11,25 miljard gulden voor verlaging

van de wig, maar veel minder voor een echter verlaging van de collectieve lastendruk. Dat blijft steken op minder dan 1 procent BBP in 1998. Hoe haalt D66 dan de beoogde verlaging van de lastendruk met twee procent BBP, een doelstelling die ook in het programma is opgenomen?

Natuurlijk weet ik dat de jongste cijfers ook voor het D66-programma aanleiding kunnen vormen het financieel kader bij te stellen, maar voor een deel waren die cijfers al bekend toen D66 het concept-programma uitbracht. Het leidt er in ieder geval toe dat de keuzes van D66, evenals overigens die van de meeste andere partijen (inclusief het CDA), pas echt duidelijk worden als ook de jongste inzichten in de stand van de economie en de overheidsfinanciën daarin zijn verwerkt.

Tot zover mijn commentaar op een aantal aspecten van het D66-programma. Het lijkt kritisch, en is dat ook wel, maar het doet anderzijds niet af aan mijn waardering voor de poging die is gedaan om op een praktische manier antwoord te geven op de belangrijkste, ook sociaal-economische, vragen van deze tijd. Dat biedt 'perspectief voor de toekomst'. ♦

Over de inkomens:

De vele inkomensafhankelijke regelingen trachten elk op zichzelf de rechtvaardigheid te dienen, maar leiden gezamenlijk tot een onoverzichtelijk en onrechtvaardig resultaat